

SUSANNA LINDBERG

Mikä Mulliganin, Simonsin ja Smithin filosofiatuntemuksessa on vialla?

Lienee parasta sanoa heti alkuun, etten pidä Kevin Mulliganin, Peter Simonsin ja Barry Smithin kirjoituksesta lainkaan – mieleni tekisi kutsua sitä halpahintaiseksi iltapäivälehtifilosofiaksi – mutta katson siihen reagoimisen jonkinlaiseksi velvollisuudekseni. Kolmikron artikkeli on pelkkä provosoivaksi tarkoitettu pamfletti. Kärttyisään pamflettiin on vaikea vastata muuten kuin toisella ärtyneellä pamfletilla, jollainen ei tuota iloa tai kunniaa kirjoittajalleen.

Mulliganin, Simonsin ja Smithin teksti perustuu 'analyttisen' ja 'mannermaisen' filosofian kaavamaiseen erottamiseen toisistaan¹. Näin kolmikko pakottaa kommentoijansa toistamaan ja vahvistamaan erotteluja, joita itse haluaisin mielummin kyseenalaistaa ja purkaa. Valmistaudun siis puhumaan itseäni vastaan – mutta ennen sitä haluaisin kuitenkin korostaa, että nykyään sekä 'analyttisen' että 'mannermaisen' filosofian tutkijoiden ja opiskelijoiden piirissä on runsaasti henkilöitä, jotka kyseenalaistavat tämän jaon ja parhaissa tapauksissa jopa tutkivat sitä. Filosofian käytännössä näiden kahden filosofisen suuntauksen välinen kuilu ylitetään useinkin, mutta siitä huolimatta oletus kuilusta on hyvin voimakas. Siitä on osoituksena myös käsillä oleva pamfletti.

En aio sanan varsinaisessa mielessä vastata Mulliganille, Simonsille ja Smithille, sillä heidän tekstissään ei ole filosofista argumenttia vastattavaksi. Kommentoin kuitenkin lyhyesti heidän kolmea keskeistä väitettään mannermaisesta filosofiasta: ensinnäkin "mannermainen filosofointi ei koskaan ole kunnollisen teoreettista", toiseksi "se räätälöidään jo ennakolta sopimaan erinäisiin poliittisiin ja eettisiin johtopäätöksiin", ja kolmanneksi sen kieli on pelkkää sanoilla leikkimistä, pahimmillaan sellaista kuin Derridan "raivopäinen vaahtoaminen".

Näitä väitteitä artikkelissa toistetaan moneen kertaan, mutta niiden tukena ei ole todistuksia, tutkimusta eikä päätelmiä, vaan ne muodostavat pelkän *ab auctoritate* -näennäisargumentin, joka uusintaa 1960-luvulla syntyneitä *doxa* sellaisenaan. Filosofissa väite, jonka mukaan vastustajan filosofia on epäteoreettista ja poliittisesti ohjailtua sanahelinää, on tietysti ennen kaikkea loukkaus, jonka olennainen sisältö on se, ettei vastustajan filosofia ole filosofiaa ollenkaan. Nykyfilosofian historia on osoittanut, että tämäntasoisiin väitteisiin on turha vastata. Ensinnäkin, kuten elämässä yleensä, ainoa pätevä vastaus

loukkaukseen on toinen loukkaus, ei selittely. Ja toiseksi on selvää, että nämä väitteet jäävät pelkäksi loukkaukseksi siksi, että ne määrittelevät kiistakumppanin ajattelun jo etukäteen ajatusten puutteeksi ja järjettömyydeksi, josta on mahdoton keskustella. Mannermaisen ja analyttisen filosofian välillä vuosikausia käydyssä kurojen kiistassa ei siis ole oltu habermasilaisessa *Oberseminarissa* etsimässä konsensusta vaan schmittiläisessä sodassa valitsemassa liittolaisia ja vihollisia.

Tämän takia muuten Mulliganin, Simonsin ja Smithin väite, jonka mukaan mannermainen filosofia "ei ole koskaan voittanut ainoatakaan teoreettista kamppailua ja se on kukoistanut lähinnä lehtien kulttuurisivuilla", on kummallinen. Itse sanoisin, että mannermaisen filosofian näkökulmasta mitään debatteja ei ole edes käyty, sillä filosofisesta väittelystä ei voi puhua silloin, kun yksi osapuoli ilmoittaa etukäteen ottavansa huomioon vain omat mieltyksensä, menetelmänsä, keinonsa ja päämääränsä ja suhtautuvansa kategorisen kielteisesti vastapuolen mieltymyksiin, menetelmiin, keinoihin ja päämääriin.

Erimielisyyden historia on liian monimutkainen selvittääksi tasapainoisesti tällaisessa kirjoituksessa. Haluan kuitenkin kommentoida lyhyesti Mulliganin ja kumppanien kolmea väitettä ja täsmentää heidän käsitystään mannermaisen filosofian filosofianhistoriasta. Esitän myös oman näkemykseni siitä, millainen 'mannermaisen filosofian' kenttä tosiasiaassa nykyisellään on.

Mannermaisesta epäteoreettisuudesta

Ensinnäkin: onko mannermainen filosofia "epäteoreettista"? Mulligan, Simons ja Smith eivät määrittele, mitä he "teorialla" tarkoittavat – todennäköisesti Bertrand Russell -sitaatissa mainittua mutta niin ikään epämääräistä "induktiivisuutta, pikkutarkkuutta ja yksityiskohtien kunnioittamista", joiden avulla "filosofia voi onnistua saavuttamaan yhtä vankkoja tuloksia kuin luonnontieteet ovat saavuttaneet". Epäilemättä 1900-luvun alussa monien sittemmin mannermaisiksi kutsuttujen filosofisten suuntausten yksi lähtökohta oli kyseenalaistaa se ajatus, että filosofian pitäisi jäljitellä luonnontieteen menetelmiä. Mutta nimenomaan tämän ajatuksen takia ne ovat kehittäneet suuren määrän vaihtoehtoisia menetelmiä ja teorioita, jotka Mulligan, Simons ja Smith siis luokittelevat "epäteoreettisiksi".

”Mannermaiset filosofit ovat usein pitäneet osallistumista julkiseen elämään intellektuellin velvollisuutena.”

Eikö voisi kuitenkin ajatella, että ’teoria’ on Russellin ohjelmajulistusta laajempi käsite – suorastaan tutkimuskohde itsessään? Kenties sitä voisi pitää vaikkapa johonkin koherenttiin todellisuus- ja tietokäsitykseen perustuvana järjestelmällisen tutkimuksen tapana, jota tutkimuksen tekijät lisäksi problematisoivat, tutkivat ja perustelevat. Jos asiaa voi tarkastella näin, olisi absurdia väittää, että ’mannermainen filosofia’ ei ole ”teoreettista”, sillä ’mannermaiselle filosofialle’ on nimenomaan aina ollut ominaista ja olennaista filosofian metodien tutkiminen, työstäminen ja luominen, ja sen kenttä muodostuu kilpailevien teorioiden välisistä toisinaan hyvinkin syvälleikäyvästä kiistoista.

Yksi 1900-luvun kuningasmetodeista on fenomenologia. Liikkeen ytimessä on käyty ankaraa kiistaa Edmund Husserlin ja Martin Heideggerin välillä siitä, onko fenomenologian metodi pikemminkin tietoisuuden tutkimusta (Husserl), siis ’epistemologiaa’, vai ontologista tutkimusta (Heidegger), siis ’metafyysikkää’. Mutta mannermaisien filosofian piiriin voidaan lukea myös dialektiikka, jonka hegeliläistä kantamuotoa kritisoiitiin 1900-luvun keskivaiheilla kiihkeästi niin materialistisen kuin negatiivisen dialektiikan nimissä. Lisäksi mannermaisien filosofian kenttään lasketaan hermeneutiikka. Muiden muassa Hans-Georg Gadamer ja Paul Ricœur muuttivat hermeneutiikan teologisesta metodista filosofiseksi metodiksi, joka kohdistui milloin teksteihin milloin eksistenssiin.

Ranskalaisella kielialueella kysymys menetelmästä pitää taas asettaa hieman toisin, sillä sieltä ei löydy yhtä kuningasmetodia vaan erilaisia rinnakkaisia mutta keskenään kilpailevia lähestymistapoja. Varmaankin tämän alueen tunnetuin metoditermi on sekä dialektisesta että fenomenologisesta perinteestä ponnistava ’dekonstruktio’. Se on kuitenkin vain joidenkin Derridan tekstien etenemisen tapa, joka on vaikuttanut eräisiin muihin ajattelijoihin (Sarah Kofman, Philippe Lacoue-Labarthe, Luce Irigaray, Jean-Luc Nancy) muodostamatta silti mitään koulukuntaa. Toisaalta Michel Foucault’n ajattelua ei voi kutsua ’dekonstruktioiksi’ vaan vaikkapa ’genealogiksi’, vaikka näillä käsitteillä onkin yhtymäkohtia. Edellä mainittuja lähellä on myös Jacques

Lacanin psykoanalyysin filosofia, mutta tavoitteiltaan sekin poikkeaa täysin muista projekteista. Georges Bataille ja Maurice Blanchot ovat ehkä ennemmin jotakin muuta kuin filosofeja, mutta silti heidän vaikutuksensa filosofiaan on ollut suuri. Maurice Merleau-Ponty ja Emmanuel Levinas ovat molemmat fenomenologeja, mutta keskenään aivan erilaisia. Gilles Deleuze ja hänen jälkeensä Alain Badiou ovat puolestaan edenneet dekonstruktioille päinvastaiseen tapaan aksiomaattisesti ja konstruktivisesti. Dekonstruktioita voisi pikemminkin luonnehtia – Mulliganin, Simonsin ja Smithin eräiden analyttisten suuntausten kuvausta lainatakseni – ”vaikaukseksi, jonka mukaan filosofia ei koskaan voi olla muuta kuin *aporeettista*” ja se voi ”tavoitella korkeintaan negatiivisia tuloksia”.

Ja niin edelleen: merkittäviksi filosofeiksi ovat kohonneet ne, jotka filosofisten kysymysten lisäksi pohtivat aktiivisesti myös *filosofoimista* sinänsä. He eivät ole järjestäytyneet koulukunnaksi, vaan he ovat muodostaneet ennemminkin kilpailevia diskursseja (hahaa, sainpas sanotuksi tämänkin ruman sanan). Tätä voisi ehkä selittää kahvipöytätieteensosiologisesti niin, että ranskalaisella kielialueella ei ajatella filosofian kehittyvän hierarkkisissa tilanteissa, joissa jonkin koulukunnan muodostavat oppilaat jatkavat suuren mestarin työtä, vaan sen sijaan demokraattisissa tilanteissa, joissa erilaiset tasa-arvoiset käsitykset siitä, miten filosofiaa pitää tehdä, koettelevat toisiaan.

Mannermaisesta poliittisuudesta ja sanahelinästä

Toiseksi: onko mannermainen filosofia poliittisesti ohjailtua? Väite on sikäli naurettava, että mannermainen poliittinen filosofia on valtaosin luonteeltaan *kriittistä*. Max Horkheimerista ja Theodor Adornosta Foucaultiin ja Judith Butleriin sen edustajat eivät ole toimineet valtaapitävien äänitorvina eivätkä heidän tekojensa *oikeuttajina*, vaan he ovat päinvastoin pyrkineet paljastamaan ja purkamaan vallitsevia repressiivisiä rakenteita. Mannermaiset filosofit ovat usein pitäneet osallistumista julkiseen elämään intellektuellin velvollisuutena.

Mitään selkeästi määriteltävää ”mannermaisien filosofian politiikkaa” ei kuitenkaan ole, vaan sen harjoittajat muodostavat poliittisesti eripuraisen kentän, jolla useimmat poliittiset suuntaukset ovat jossakin vaiheessa olleet edustettuina. Hyvin tiedetään, että jotkut heistä ovat esittäneet vastenmielisiä ajatuksia: Heidegger lienee tunnetuin tapaus, mutta vaikeasti puolustettavia mielipiteitä on joskus kuultu myös vaikkapa Sartrelta ja jopa Foucault’lta. Useimmille mannermaisille filosofeille on kuitenkin yhteistä taipumus kritisoida harhautuneita filosofeja vielä ankarammin kuin vallanpitäjiä (sillä ”filosofin pitäisi tajuta paremmin”), eikä yksikään näistä tapauksista ole päässyt helpolla. Kriitikon motiivina ei tällöin myöskään ole vain oman nuhteettomuuden vakuuttaminen vaan omankin ajattelun kyseenalaistaminen.

Mutta tekeekö tämä kiihkeä politiikan ajattelu mannermaisesta filosofiasta epäfilosofista? Kuten Mulligan, Simons ja Smith sanovat, ”aito maailmaan suuntautuminen on erottamaton osa mannermaista metafysiikkaa”. Kiistakolmikun mielestä tämä tekee mannermaisesta filosofiasta epäteoreettista. Oletettavasti väite perustuu siihen, että useimmat mannermaiset filosofit ajattelevat eettis-kulttuuris-poliittisen todellisuuden olevan *historiallisesti* määräytynyt, kun taas Mulliganin, Simonsin ja Smithin ”teoreettisena” pitämä todellisuuden ajattelu hyväksyy todennäköisesti vain universaaleja, *ylibistoriallisia* käsitteitä. Keskeinen kysymys kuuluu, voiko eettistä, sosiaalista, yhteiskunnallista ja poliittista todellisuutta tutkia irrallaan historiallisesta kontekstista.

Kysymys universaalien ja historiallisen aineksen suhteesta yhteiskuntafilosofiassa on hyvin monimutkainen. Tässä yhteydessä voi vain todeta, että mannermaisen ajattelijan näkökulmasta analyttisen yhteiskuntafilosofian valtavirrassa pohdittu liberaalidemokratian teoria ei ole sellainen universaali ja poliittisesti neutraali teoria todellisuudesta kuin se antaa ymmärtää olevansa. Näyttää päinvastoin selvältä, että valtaosa englanninkielisestä yhteiskuntafilosofiasta peilaa erityisesti yhdysvaltalaisista poliittista todellisuutta, joka ei kaikilta osilta käy yhteen eurooppalaisen poliittisen todellisuuden kanssa. Ehkäpä tämä on ainoa kohta, jossa teoreettisesti katsoen absurdi maantieteellinen jako ’mannermaiseen’ ja sanokaamme ’atlanttiseen’ filosofiaan on mielekäs. Euroopan mantereiden poliittista todellisuutta analysoidessa kohdataan nimittäin erinäisiä kysymyksiä, joilla ei ole niin keskeistä roolia liberaalidemokratian teoriassa: totalitarismin, kommunismin ja kolonialismin perintö, Euroopan unionin monikulttuurinen, monikansallinen ja monikielinen todellisuus, ympäristökysymykset sekä kansalaisuuden käsitteeseen vaikuttavat kysymykset solidaarisuudesta ja poissulkemisesta. Vaikeivät kaikki avaukset tämän todellisuuden kuvaamiseksi olekaan olleet nerokkaita, puhumattakaan siitä, että ne olisivat riittäviä, tämän todellisuuden ottaminen vakavasti on kuitenkin mielestäni ’mannermaisen’ filosofian aito ansio.

Kolmanneksi: onko mannermainen filosofia pelkkää sanojen pyörittelyä, kenties jopa ”raivopäistä vaahtoamista”? Tämän syytöksen taustalla on alun perin argumenttivirhe, jossa oletettiin, että monissa mannermaisen filosofian suuntauksissa harjoitettu rationaalisuuden tiettyjen muotojen kritiikki merkitsisi saman tien kaiken rationaalisuuden hylkäämistä ja irrationaalisuuden puolustamista. Tosiasiassa klassisen rationalismin yksinvaltan kritiikin päämääränä oli toisenlaisten rationaalisuuden tai ajattelun muotojen esiin tuominen ja käyttäminen. Ajatusvirhettä ei voi poistaa muuten kuin palaamalla teksteihin, joissa kritiikki alun perin esitettiin, ja vaatimalla sitä, mitä myös Derrida kerta toisensa jälkeen penäsi: *lukekaa* ja näyttäkää sitten *tekstistä* täsmällisesti, missä ajattelu menee pieleen.

Mulligan, Simons ja Smith noudattavat kuitenkin mieluummin vanhaa juonta ja katsovat sen, että lukija ei

”Mutta tekeekö tämä kiihkeä politiikan ajattelu mannermaisesta filosofiasta epäfilosofista?”

ymmärrä tekstiä tai että se on hänen silmissään pelkkää pyörittelyä, merkitsevän tekstin ala-arvoisuutta (eikä sitä, ettei lukija ole ymmärtänyt lukemaansa – mitä on tietysti ikävämpi myöntää). Kukaan ei väitä, että heidän tai kenenkään muunkaan pitäisi lukea mitään vaikealta tai ikävältä tuntuva. Kukaan ei myöskään väitä, että heidän pitäisi luopua omista metodologisista ja retorisisista mielityksistään ja opetella tutkimaan toisin etenevää ajattelua ja tekstiä. Mutta älyllinen rehellisyys tuntuu silti edellyttävän, että itselle hämäräksi jäävää tekstiä ei paneteltaisi edessä- ja takanapäin pelkillä loukkauksilla. Panettelulla on nimittäin masentavia tiedepoliittisia seurauksia: kun Mulliganin, Simonsin tai Smithin kaltainen filosofi kertoo mannermaisesta filosofiasta, hän lähtee liikkeelle sanomalla, että se on irrationalistista sanoilla leikkimistä. Niin on nyt kommentoimassani pamfletissa, mutta niin on valitettavasti myös monissa filosofian pääsykoe- ja oppikirjoissa. Niistä väite periytyy nuorille filosofeille, jotka usein uskovat tämän *doxan* jopa silloin, kun he itse haluavat harjoittaa ’mannermaista filosofiaa’.

Mannermaisen filosofian nykytila

Neljänneksi haluaisin lisätä Mulliganin, Simonsin ja Smithin kolmeen mannermaista filosofiaa koskevaan väitteeseen yhden huomion filosofian historian nykytilasta. Kolmikko jakaa filosofian historian tutkimuksen yhtäältä oman kulttuuri- ja kielialueen suurten mestarien tutkimiseksi ja toisaalta ”parhaiten ajatellun, sanotun ja perustellun historiaksi”, jonka käyttövoimana on usko siihen, että ”filosofia todella voi kehittyä”. On syytä huomata, että mannermaisen filosofian vaikutusalueella filosofian historiaa ei yleensä lähestytä kummallakaan näistä tavoista: ensimmäinen näyttäisi enemmän historiatieteeltä kuin filosofialta, jälkimmäinen vanhakantaiselta hegeliläisyydeltä. Ne ranskalaisfilosofit, joita voi pitää ’mannermaisina’, eivät yleensä vietä aikaansa Malebranchen eivätkä kovin usein edes Bergsonin parissa vaan ennen kaikkea saksalaisten filosofien kuten Leibnizin, Kantin, Hegelin, Husserlin, Nietzschen ja Heideggerin seurassa (ja lisättäköön joukkoon vielä alan-komaalainen Spinoza). Saksassa ’mannermainen’ ajattelu

on hedelmällisintä siellä, missä luetaan myös ranskalaisia nykyfilosofoja. Italialaiset ajattelijat käyttävät töittensä aineistona saksalaisten ja ranskalaisten lähteiden lisäksi myös paljon antiikin tekstejä. Yhdysvalloissa on aina ollut hyvin laajasti sivistyneitä tutkijoita, jotka ovat pitäneet kunnia-asianaan lukea alkukielellä myös saksalaisia ja ranskalaisia klassikkoja sekä aikalaikirjoittajia. Filosofian historian projekteihin on siis aina liittynyt myös kääntäminen kieli- ja kulttuurialueelta toiselle, mikä pakottaa kiinnittämään aivan erityistä huomiota filosofian kieleen ja ilmaisuun.

Yleisesti ottaen voisi sanoa, että 'mannermaisen filosofian' alueella filosofian historia on aina ollut erottamaton osa kaikkea filosofoimista. Vaikka filosofisen pedagogiikan keskeisenä *keinona* on tällöin filosofian historian selittäminen ja filosofisten tekstien kääntäminen, tämä ei riitä filosofian tavoitteeksi. Filosofian tavoitteena on "oma ajattelu", jonka yksi keskeinen keino ovat debatit filosofian historian suurimpien mestarien kanssa ikään kuin nämä olisivat aikalaisiamme. ("Kant, vanha veikko, olet väärässä kun sanot noin, vaikka tuo toinen ajatuksesi onkin hieno, ja mitä sanoisit tästä...") Filosofian historian mestarit ovat siis keskustelukumppaneita, eivät tutkimuskohteita, ja juuri siksi filosofian historia on filosofiaa, eikä "vain" historiaa.

Entä onko mannermaisen filosofian nykytila yhtä huono kuin Mulligan tovereineen väittää? Edellä olen viitannut "mannermaisiiin suurnimiin", jotka polemistiemme mukaan "kuuluvat menneisyyteen, eikä heiläkään ole ilmeisiä manttelinperiöitä". Pitääkö tämä paikkansa, niin että myös mannermaisen filosofian harastajien ainoaksi mielekkääksi tulevaisuudenkuvaksi jää palaaminen Russelliin (tai Russellin löytäminen viimeinkin)?

Kuten sanottua, mannermaisen filosofian kenttä on hyvin laaja ja hajanainen, enkä väitä tuntevani kaikkia sen ajankohtaisia ilmentymiä niin hyvin kuin ne ansaitisivat. Nähdäkseni 'mannermaiseksi filosofiaksi' kutsutulla filosofian alueella käydään tällä hetkellä useita varsin elinvoimaisia keskusteluja, mutta ne eivät muodosta yhteistä 'mannermaiseksi' itsensä nimeävää rintamaa, eivätkä ne ainakaan muodosta rintamaa 'analyttistä filosofiaa' vastaan. Päinvastoin usealla suunnalla suhtaudutaan uteliaasti analyttisen filosofian teemoihin, kuten huomattiin esimerkiksi Catherine Malaboun pitämästä SPEP:n vuoden 2013 konferenssin päättäjaisitelmästä².

Mannermaisen filosofian varmasti näkyvin ja jäsentynein alue on fenomenologia. Lazló Tengelyi ja Hans-Dieter Gondek ovat erottaneet fenomenologian historiasta kolme vaihetta niiden päätekijöiden mukaisesti: Husserlin, Heideggerin ja niin kutsutun uuden ranskalaisen fenomenologian, jonka harjoittajiin he laskevat Levinasin ja Merleau-Pontyn kaltaisia edelläkävijöitä sekä nykyajattelijoina esimerkiksi Michel Henryn, Jean-Luc Marionin ja Marc Richirin³. Uusi ranskalainen fenomenologia on erityisen kiinnostunut ontologisista ja joskus myös teologisista kysymyksistä, jotka kiteytyvät usein 'manifestaation' ja 'annettuuden' käsitteisiin. Fenomenologian alueella on muutoin tällä hetkellä pinnalla kiinnostus yhtäältä erityistieteisiin, etenkin biologiaan ja neurotieteisiin, ja toisaalta etiikkaan, jota tutkitaan paljon Suomessakin.

Myös Derridan ja Deleuzen oppilaiden työ on josakin määrin irtautunut opettajien tuotannon fokuksista. Toisin kuin 1900-luvulla kiinnostus kohdistuu tällä erää vähemmän kirjallisuuteen, taiteisiin ja psykoanalyysiin ja enemmän niin sanottuun aineelliseen todellisuuteen: keskusteluissa esiintyvät muun muassa ruumiillisuus ja materiaalisuus, tekniikka, luonnontieteet, neurotieteet, eläimet sekä ympäristö yleisemminkin. Osa Deleuzen oppilaista ja heidän ohellaan Alain Badiou ovat puolestaan filosofiassaan soveltaneet paljon matematiikkaa. Mulliganin, Simonsin ja Smithin väite, jonka mukaan mannermainen filosofia "ei [ole] koskaan [kiinnostunut] fysikaalisesta tai biologisesta maailmasta" ja jos se joskus tieteellisiä teorioita käyttääkin, se vain "leikkii joukolla poskettomasti ymmärtämiään ilmauksia", on ensimmäiseltä osaltaan väärä ja toiselta osaltaan todistamatta. On vaikeaa mieltää muuksi kuin tiedepolitiikaksi heidän väitteensä, jonka mukaan mannermaisen filosofian kiinnostus tieteisiin olisi aina selvästi "posketonta", kun taas paluu Russelliin kävisi käsi kädessä luonnontieteellisen metodin kiistattoman hallinnan kanssa.

Erikseen on syytä mainita yhteiskuntafilosofia, joka oli pitkään toissijaisessa asemassa sekä fenomenologiassa että dekonstruktiossa, siinä missä Frankfurtin koulun jäsenet ja heidän työnsä jatkajat ovat aina suuntautuneet yhteiskunnallisiin aiheisiin. 2000-luvun taitteessa yhteiskuntafilosofiset keskustelut selvästi voimistuivat ja muuttuivat. Taustalla on ollut jo 1900-luvun lopulla käyty laaja keskustelu yhteisön ja yhdessä olemisen käsitteistä. Nähdäkseni tämä keskustelu oli varsin teoreettinen ja poliittisesti neutraali, paitsi sikäli, että sen lähtökohtana oli aina totalitarismin kritiikki.

Tultaessa 2000-luvulle nämä usein hyvin teoreettiset pohdinnat muuttuivat konkreettisemmiksi monestakin syystä. Yksi uusista ilmiöistä on ollut kommunismin kysymyksen viriäminen uudestaan ja yleensä varsin sitoutuneessa muodossa. Neuvostoliiton ja itäblokin romahduksen sekä niin kutsutun liberaalidemokratian voitonjulistusten jälkeen monet ajattelijat ovat pitäneet tarpeellisena lukea uudelleen Marxia. Tältä saralta mainitaan usein ensisijassa Alain Badioun ja Slavoj Žižekin provokaatiot. Niiden hyöty on ehkä ennen kaikkea siinä, että ne ovat puhdistaneet pöytää uudenglaisille tulkinnoille – ei niinkään 'reaalikommunismista' vaan pikemminkin 'kommunismin ideasta' nykyisessä globaalissa maailmassa.

Toinen uudenglaisiin keskusteluihin viikastui 11.9.2001 tapahtuneen terrori-iskun ja sitä seuranneen "terrorismin vastaisen sodan" myötä. Tuossa debatissa on kritisoitu vallitsevaa liberalistista maailmaa niiltä osin kuin se on saanut epädemokraattisia piirteitä. Kritiikin lähtökohtana on yleensä kansainvälinen viitekehys, jossa kysymykset oikeudenmukaisuudesta ja laista asettuvat toisin kuin perinteisessä kansallisvaltion tilassa. Sellaiset ilmiöt

kuin kansallisvaltion heikkeneminen globalisaation tai Euroopan unionin vaikutuksesta, siirtolaisuuden ja pakolaisuuden lisääntyminen tai taloudellisen ja poliittisen vallan irtautuminen yhä enemmän toisistaan ovat pakottaneet pohtimaan poliittisen ja yhteiskuntafilosofian kaikkein perustavimpia käsitteitä uudessa, globaalissa kontekstissa.

Ja kolmantena niistä uusista keskusteluista, joissa pohditaan osittain yhteiskuntafilosofiaa ja osittain sen taustalla olevia tieteellisiä, teknisiä ja eksistentiaalisia ilmiöitä, voidaan mainita juuri nyt kiivaasti laajenevat pohdinnat eläinten asemasta sekä luonnon ja ympäristön tilasta globalisaation aikakaudella.

Kuten voi arvata, nämäkään keskustelut eivät suinkaan muodosta mitään yhtä yhtenäistä rintamaa, jota voisi kutsua mannermaisen filosofian politiikaksi. Varmasti jotkin näistä avauksista ovat filosofiaksi ”liian poliittisia”, eivätkä aina järkevimmällä mahdollisella tavalla. Toisaalta viime aikoina on ilmestynyt myös koko joukko mielestäni erinomaisia oppineita kuvauksia erilaisten käsitteiden kehityksestä läpi mannermaisen filosofian. Näitä myös yhteiskuntafilosofiassa tärkeitä käsitteitä ovat esimerkiksi maailman idea, Euroopan idea, katastrofin idea, biopolitiikan käsite, eläimen *versus* koneen idea. Toiset toki syyttävät tällaisia tarkasteluja liiasta abstraktisuudesta ja käytännön unohtamisesta.

Filosofia on kuitenkin ennen kaikkea teoreettista toimintaa. Omasta mielestäni kaikkein kiinnostavin uusi ilmiö mannermaisen filosofian kentällä on perin pohjin teoreettinen keskustelu siitä, miten voi lähestyä uusilla tavoilla suurten fenomenologisten ontologioiden auki jättämiä ongelmia. Tämän kysymyksen valossa voi ymmärtää tiettyjä tutkimussuuntauksia, jotka ovat vasta muotoutumassa mutta joiden odotan kehittyvän erittäin kiinnostaviksi. Yhtäältä etenkin Quentin Meillassoux’n ympärille on muodostunut piiri ajattelijoita, jotka kritisoivat fenomenologista äärellistä ajattelua ja luonnostelevat sen ylittämiseksi uudenlaista materialistista ontologiaa. Toisaalta ennen kaikkea John Sallis nimeen kiteytyy ’elementaarisuutta’ koskeva keskustelu, joka on syntynyt vastareaktionä fenomenologisen ontologian liialliselle teologisuudelle. Tietyntylaisen ’materialismin’ tutkimista pidetään siis tarpeellisena nyt, 1900-luvun loppupuolen monia keskusteluja hallinneen ’subjektin’ tutkimuksen jälkeen. On kuitenkin vaihtelevia näkemyksiä siitä, pitääkö tätä ’materiaa’ lähestyä aksiomaattisesti ja konstruktivistisesti vai dekonstruktivistisesti ja negatiivisesti.

Lopuksi

Olen nyt lyhyesti oikaissut neljä väitettä, jotka mielestäni osoittavat Kevin Mulliganin, Peter Simonsin ja Barry Smithin huonoa mannermaisen filosofian tuntemusta. Olen myös kuvaillut lyhyesti joitakin mannermaisen filosofian kentällä nykyään käytäviä keskusteluita. Mulliganille kumppaneineen en tietenkään voi väittää osoit-

taneeni yhtään mitään – koska pidän Derridaa vakavasti otettavana filosofina, näkemykseni saattavat hyvinkin olla heidän mielestään *a priori* raivopäistä vaahtoamista, jota ei pidä päästää korvista sisään. Sen sijaan toivoisin näyttäneeni filosofiasta laajemmin kiinnostuneille ihmisille, että niin sanotun ’mannermaisen filosofian’ piirissä tapahtuu tälläkin hetkellä hyvin monenlaisia asioita. Niiden joukkoon mahtuu niin naiivia intoilua kuin erittäin oppinutta ja syvällistä pohdintaakin. En pidä huonona kehityksenä sitä, että ’mannermainen filosofia’ ei järjesty selkeäksi kentäksi eikä sitä myöskään hallitse kourallinen suuria mestareita. Päinvastoin pidän kentän moninaisuutta, avoimuutta ja hajanaisuutta hyvänä asiana, osoituksena siitä, että tilaa on monien luovien ihmisten työlle.

Kuten alussa totesin, ryhdyin kirjoittamaan tätä tekstiä vastentahtoisesti, joten sen tyyliä leimaa väkisin artyisyys. Toivoisin kuitenkin, että lukija, filosofi, kohtaisi artymyksen erällä tavalla puhdistavana, hieman kuin siivoamisen aiheuttamana kärtyisyytenä, jonka jälkeen on miellyttävää rentoutua lukemaan hyvää kirjaa.

Lukijalle soisin jäävän tekstistäni käteen kaksi asiaa. Ensimmäinen niistä on tässäkin kirjoituksessa käsitellyn koulukuntajaon turhanpäiväisyys. Ei ole sellaista kiinteää blokkia kuin ’mannermainen filosofia’, kuten ei myöskään sellaisia autistisesti itseensä kätkeytyneitä blokkeja kuin ’analyttinen filosofia’ ja ’filosofian historia’. Sen sijaan on erilaisia hyviä ja huonoja filosofisia töitä. Niiden joukosta löytää nykyäänkin helmiä, kunhan on valmis lukemaan avoimin mielin kieli-, koulukunta- ja kaanonrajoista piittaamatta ja arvioimaan itse, mitkä niistä ovat aidosti kiinnostavia ja uutta luovia.

Toinen asia on, että filosofia elää oman loppunsa pohtimisesta – tämän Mulligan, Simons ja Smith varmasti itsekkin tietävät. Filosofialle on ominaista pohtia, missä se loppuu, tyhjenee, kriisiytyy, muuttua muotoaan. Minun mielestäni tällaisen ”lopun ajattelemisen” ei tarvitse merkitä konservatiivista paluuta kuviteltuun menneisyyden onnelaan. Päinvastoin se luo mahdollisuuksia aloittaa filosofia jälleen uudelleen oman ajattelun mutta samalla muiden kritisoitavaksi annetun ja juuri siksi jaetun ajattelun projektina.

Vitteet & Kirjallisuus

- 1 Näiden lisäksi he julistavat kolmanneksi filosofian lajiksi filosofianhistorian, joka kolmikon tekstissä on eittämättä muista lajeista hivenen poikkeavassa ja hiukan maltillisemmassa asemassa. Mutta jako analyttiseen ja mannermaiseen filosofiaan kulkee myös osittain läpi filosofianhistorian kentän
- 2 SPEP eli Society for Phenomenological and Existential Philosophy on Yhdysvaltain ja ehkä maailman suurin mannermaiseen filosofiaan keskittynyt filosofinen yhdistys.
- 3 Ks. Lazló Tengelyi & Hans-Dieter Gondek, *Neue Phänomenologie in Frankreich*. Suhrkamp, Berlin 2011.